

∞ ∞ НАДА ∞ ∞

Зашто уопште говорити о Богу?

На Балкану се о Богу говори много, а ипак се о Њему често мало пита. Реч „Бог“ може бити део породичне традиције, народног идентитета, празничних обичаја, пословица, послови, политичког говора или свакодневних узречица. Неко је изговара са вером, неко из навике, неко са поштовањем, а неко готово несвесно. Управо зато је важно да се застане и постави једноставно питање: шта заправо мислимо када кажемо „Бог“?

Говорити о Богу не значи само говорити о религији. То није искључиво питање црквеног живота, обичаја или припадности одређеној заједници. Питање Бога додирује много дубљу раван људског постојања. Оно се тиче смисла, порекла, добра и зла, слободе, љубави, страдања, смрти и наде. Човек може годинама да живи без озбиљног размишљања о тим питањима, али она обично не нестају. Она се враћају у тренуцима тишине, губитка, љубави, радости, страха, неправде или сусрета са сопственом пролазношћу.

Питање Бога није споредно питање ако је Бог заиста оно што хришћанство тврди да јесте. Ако Бог не постоји, онда је важно разумети зашто толико људи кроз векове верује да постоји. Ако Бог постоји, онда тешко да постоји питање које више мења начин на који разумемо себе и свет.

Зато ова тема не почиње захтевом да човек већ верује. Она почиње позивом да се пита искрено.

Питање које се враћа

Човек може дуго да живи без религијског језика. Може никада да не уђе у храм, да не чита теолошке књиге и да не користи реч „Бог“. Ипак, тешко је живети без питања која су у основи религијска и филозофска: зашто уопште нешто постоји уместо ничега? Зашто свет има поредак који можемо да разумемо? Зашто нам је истина важна? Одакле долази наше осећање добра и зла? Зашто волимо? Зашто патимо? Шта значи смрт?

На нека од ових питања наука може да понуди веома важне одговоре. Она нам показује како функционише материјални свет, како настају звезде, како се развија живот, како функционише мозак и на који начин се природни процеси међусобно повезују. Али питање „како?“ није увек исто што и питање „зашто?“.

Када, на пример, објаснимо како настаје музички звук, још нисмо објаснили зашто нас нека мелодија доводи до суза. Када проучимо биолошке процесе у човеку који воли, тиме још нисмо исцрпели значење љубави. Када опишемо неуролошке реакције на неправду, нисмо самим тим одговорили зашто човек верује да неправда не би требало да постоји.

Питање Бога појављује се управо на овој дубљој равни.

Хришћанство не тражи да човек одбаци разум. Напротив, оно полази од уверења да стварност има смисао и да људски разум може да трага за истином. Вера не почиње тамо где мишљење престаје. Зрела вера жели да разуме оно у шта верује, колико је то људском уму могуће.

Због тога је погрешно Бога користити као објашњење за све оно што тренутно не разумемо. Ако не знамо како настаје гром, није потребно рећи: „Бог је то непосредно урадио.“ Наука може да објасни природни процес. Али и после тог објашњења остаје питање: зашто постоји свет у коме су такви закони могући и зашто је људски ум способан да их открива?

То је друга врста питања.

Бог као темељ, а не као предмет у свемиру

Једна од најчешћих карикатура вере представља Бога као веома моћно биће које негде постоји унутар свемира. Као да је Бог један предмет међу другим предметима, само много већи и моћнији.

Класично хришћанство не говори о Богу на тај начин.

Бог није део свемира. Он није један од предмета који се могу пронаћи телескопом, микроскопом или космичком сондом. Он није нешто што постоји поред планета, звезда, атома и људи. Хришћанска вера говори о Богу као о извору постојања свега што постоји.

Зато се Бог не може тражити на исти начин на који се тражи нова планета.

Ако питамо: „Где је Бог?“, можемо већ у самом питању да претпоставимо нешто што хришћанство не тврди — да Бог мора бити смештен у неком простору. Али ако је Бог извор простора и времена, онда не можемо о Њему говорити као о бићу које заузима одређено место унутар света.

∞ ∞ НАДА ∞ ∞

Слично томе, често се поставља питање: „Ко је створио Бога?“

На први поглед делује као логичан приговор. Међутим, он промашује класично хришћанско разумевање Бога. Хришћани под Богом не подразумевају биће које је некада почело да постоји. Управо супротно — Бог се разуме као вечни темељ свега што постоји.

Све што почиње да постоји тражи неки узрок свог постојања. Али ако бисмо и Бога разумели као биће које је почело да постоји, онда Он више не би био Бог у класичном смислу.

То не значи да смо самим тим доказали постојање Бога. Али показује да питање мора бити правилно постављено. Теологија не говори о Богу као о првој карици у једном бескрајном ланцу узрока, него као о темељу због кога било који ланац узрока уопште може да постоји.

Да ли је вера супротна науци?

Многи савремени људи веру и науку замишљају као два супротстављена табора. Према таквој слици, што више знамо о природи, мање нам је потребан Бог.

Али такав сукоб настаје углавном онда када се од науке очекује да одговори на питања која нису научне природе или када се од вере очекује да замени научно истраживање.

Наука истражује свет. Она испитује његове законитости, материју, енергију, живот и природне процесе. Вера поставља питање шта коначна стварност значи и има ли свет последњи темељ и смисао.

Ако би неко рекао: „Пошто знамо како функционише гравитација, Бог није потребан“, то би било као да каже: „Пошто знамо како је роман одштампан, више нам није потребан писац.“

Ово поређење није доказ за Бога, али показује разлику између две врсте објашњења.

Хришћанство не мора да се плаши научног знања. Ако је свет Божје дело, онда истраживање тог света није непријатељ вере. Проблем настаје тек када се од науке направи философија која тврди да постоји само оно што научни инструменти могу да измере.

Та тврдња сама по себи није научни закључак, већ философски став.

Љубав, правда, лепота, морална одговорност и људско достојанство не могу се измерити као температура или маса, али то не значи да су нестварни.

Чезња није доказ, али јесте податак

Људи могу да остваре много тога: да стекну образовање, посао, породицу, новац, углед или друштвени положај, а ипак да осећају необичну унутрашњу незасићеност.

То не значи да су земаљске ствари безвредне. Хришћанство не презире свет. Напротив, љубав, пријатељство, породица, рад, стваралаштво, природа и лепота могу бити велики дарови.

Ипак, искуство показује да човек често жели нешто што ниједно појединачно достигнуће не може потпуно да испуни.

Он жели истину која неће сутра престати да буде истина.

Жели љубав која неће нестати.

Жели добро које није само питање користи.

Жели правду која не зависи искључиво од тога ко је јачи.

Жели живот који није коначно поражен смрћу.

Хришћанска традиција ову дубоку чежњу човека не сматра доказом постојања Бога у строгом смислу. Људи могу желети и оно што не постоји. Ипак, та чежња представља важан податак о нама самим.

Зашто човек није задовољан само преживљавањем?

Зашто нам није довољно да имамо храну, сигурност и удобност?

Зашто тражимо смисао?

Зашто нас лепота понекад потресе више него корист?

Зашто човек може да жртвује сопствену корист ради истине или другог човека?

∞ ∞ НАДА ∞ ∞

Хришћанство одговара да човек није створен само за потрошњу, успех и самопотврђивање, него за однос — са Богом и другим људима.

Питање добра и зла

Још један разлог због кога се питање Бога враћа јесте наше искуство добра и зла.

Када кажемо да је неки поступак заиста неправедан, обично не мислимо само: „Мени се то не допада.“ Мислимо да постоје ствари које не би требало чинити без обзира на личну корист или тренутно расположење већине.

Ако видимо да неко злоставља беспомоћног човека, наша реакција није само питање укуса. Ми верујемо да је такво дело стварно погрешно.

Одакле долази та обавезујућа снага морала?

Постоје различити философски одговори. Не треба претварати питање морала у једноставан „доказ за Бога“. Ипак, хришћанство тврди да добро није произвољно. Добро има темељ у самом Богу.

Бог, према хришћанској вери, није само моћан. Он је добар. Његова воља није хировита, него је у складу са Његовом природом.

Зато морал није само спољашња наредба која ограничава човека. Он је позив човеку да постане оно за шта је створен.

А шта је са страдањем?

Ако говоримо о Богу, готово неизбежно долазимо до најтежег питања: ако је Бог добар и свемоћан, зашто постоји толико страдања?

То питање није само интелектуално. За човека који је изгубио дете, који болује, који је преживео рат или неправду, страдање није философска загонетка.

Хришћанство нема једноставан одговор који би сваку патњу учинио лаком или разумљивом.

Оно ипак одбија идеју да је свака патња директна Божја казна. У Јеванђељу Христос не приступа страдалницима хладно, већ им прилази са милошћу. Он лечи болесне, плаче над смрћу пријатеља и на крају сам улази у страдање.

То је једна од најважнијих тврдњи хришћанске вере: Бог не посматра људски бол из безбедне удаљености.

У Христу, Бог улази у историју, у људску рањивост и у смрт.

Хришћанство зато не обећава свет без бола у овом тренутку. Оно обећава да бол и смрт немају последњу реч.

Бог као личност, а не као апстрактна сила

Човек понекад може прихватити идеју да „нешто више“ постоји, али му је тешко да поверује у личног Бога.

Ипак, хришћанство не говори о Богу као о безличној енергији.

Бог познаје, жели и воли.

Када хришћани кажу да је Бог личан, они не мисле да је Он „личност“ ограничена на исти начин као човек. Они желе да кажу да је стварност у свом најдубљем темељу више налик разуму и љубави него слепој сили.

Ово има огромне последице.

Ако је Бог личан, онда молитва није говор у празно.

Ако је Бог личан, човек није космичка случајност.

Ако је Бог личан, морал и љубав нису само хемијске и друштвене појаве.

Ако је Бог личан, онда је могућ однос између човека и Бога.

Управо то је срце хришћанства: не само веровање да Бог постоји, него позив на заједницу са Њим.

Вера није исто што и сигурност без питања

Неки људи замишљају веру као стање у коме човек више нема никакве сумње и питања.

То није нужно тачно.

У библијској традицији налазимо људе који се боре са Богом, питају, жале се, траже одговоре и пролазе кроз периоде несигурности.

∞ ∞ НАДА ∞ ∞

Вера не значи увек да човек све разуме. Она значи и поверење усред онога што још није потпуно разумљиво.

То не значи да треба искључити разум. Напротив, питање може бити део вере.

Постоји велика разлика између питања које искрено тражи истину и питања које је постављено само да би се разговор прекинуо.

Хришћанство не тражи да човек престане да мисли, него да мисли дубље.

Зашто је ово питање лично?

На крају, питање Бога није само питање о структури свемира.

Оно је питање о нама.

Ако Бог постоји, онда се морамо питати шта то значи за наш живот.

Да ли смо сами своје коначно мерило?

Да ли је добро оно што нама тренутно одговара или постоји добро које нас превазилази?

Да ли је други човек само средство за наше циљеве или носи неприкосновено достојанство?

Да ли смрт има последњу реч?

Да ли опроштај има смисла?

Може ли се човек заиста променити?

Хришћанство на ова питања одговара полазећи од Христа. Оно не тврди само да постоји неки далеки Творац, него да се Бог открива човеку и позива га на живот у истини, љубави и слободи.

Зато питање Бога није питање које можемо једноставно оставити теолозима.

На неки начин, свако од нас својим животом већ одговара на њега.

Чак и онај ко каже да о Богу не жели да размишља живи према некој представи о томе шта је стварност, шта је човек и шта је важно.

Зато није потребно да човек на почетку буде сигуран.

Довољно је да буде спреман да пита.

Можда је најзрелији почетак управо овај:

„Не знам још шта мислим о Богу, али желим да сазнам шта је истинито.“

Из таквог питања може почети озбиљно духовно трагање.

За размишљање

Када чујеш реч „Бог“, каква ти се слика прво јавља?

Да ли Бога замишљаш као биће унутар света или као темељ самог постојања?

Да ли сматраш да наука и вера нужно морају бити у сукобу? Зашто?

Која питања о смислу најтеже успеваш да потиснеш?

Шта за тебе представља највећу препреку вери у Бога?

Да ли је твој однос према Богу настао из личног промишљања или пре свега из породичне и културне традиције?

Шта би се у твом животу променило када би био уверен да стварност има лични, добар и вечни темељ?

Ако ниси сигуран да Бог постоји, шта би сматрао довољним разлогом да то питање истражујеш озбиљније?